

KAZANIE (717) *sb n*

kã- (624), ka- (26); kã- : ka- *Leop* (5:2), *BielKron* (36:1), *Mącz* (13:1), *RejPos* (11:1), *RejPosWstaw* (8:1), *SkarJedn* (13:1), *SkarŻyw* (184:15), *CzechEp* (21:2), *KochFr* (2:1), *WujNT* (56:1). ◇ -zanie (622 + 1 *kust*), -zãnie (24); -zãnie *GliczKsiąż*, -zanie : -zãnie *BibRadz* (4:1), *BielKron* (35:2), *WujJud* (11:1), *SkarŻyw* (179 + 1 *kust*: 18), *SkarKaz* (29:1). ◇ -zãń. ◇ e *pochylone*.

sg *N* kãzanié (111); -é (6), -(e) (105). ◇ *G* kãzaniã (147); -ã (126), -a (3), -(a) (18); -ã : -a *SkarŻyw* (31:3). ◇ *D* kãzaniu (4). ◇ *A* kãzanié (156); -é (10), -(e) (146). ◇ *I* kazanim (42), kazaniem (27); -im *OpecŻyw*, *SeklWyzn*, *KromRozm II*, *Leop*, *OrzQuin*, *KuczKat*, *SkarJedn* (2), *WerGośc*; -em *ZapWar*, *TarDuch*, *RejAp*, *RejPosWstaw*, *KochFr*, *ArtKanc*, *LatHar* (11), *SkarKaz*; -im : -em *WróbŻołt* (1:1), *BielKron* (3:2), *WujJud* (1:1), *SkarŻyw* (27:3), *WujNT* (1:2); ~ -em (1), -(e)m (26). ◇ *L* kãzaniu (157). ◇ *pl N* kãzaniã (15); -ã (14), -(a) (1). ◇ *G* kãzãń (5). ◇ *D* kãzaniã (2). ◇ *A* kãzaniã (29); -ã (27), -a (2); -ã : -a *SkarŻyw* (8:1), *NiemObr* (1:1). ◇ *I* kãzãńmi (1). ◇ *L* kãzaniãch (20); -ãch (17), -ach (3); -ach *ReszPrz*; -ãch : -ach *WujNT* (1:1), *SkarKaz* (1:1). ◇ sg *G a. pl G a. A* kãzaniã (1) *KromRozm II*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.; poza tym XVI(XVIII) w. s.v. kazać.

1. *Głoszenie słowa bożego, nauczanie wiary, nawracanie, nawoływanie do pobożnego życia; działalność apostolska, duszpasterska, kaznodziejska; praedicatio Vulg [zawsze sg z wyjątkiem jednego użycia pl w jednostce frazeologicznej]* (215) : Iezu ktorys częłtem kazaniem lud nawraczaiącz przez wżitekes dzień trwał *TarDuch* B7, B2v; *KromRozm I* I4; *KromRozm II* y; Co yełt przeciwko tym/ ktorzy [...] íwowlonye bez ofobliwego rofkazánya przełożonych kołcyelnych/ íami fyw wkazánye y ine íprawy á połlugi kołcyelne wcyepyáyą. *KromRozm III* I6v, K3 [2 r.], K5, K5v, K8; *Diar* 50; *Leop* 2.*Tim* 4/17; Tegoż roku Hendrych Zuthfãńki vmeczón okrutnie o Luterskie kazanie *BielKron* 201, 183v; *GrzegRóżn* K3; *SkarJedn* 34; Strawił ná kazaniu y ízczepieniu wiary/ lat trzydzieści y pięć *SkarŻyw* 601, 80, 86, 114 [2 r.], 211 [2 r.], 212 (31); *ReszPrz* 42; *LatHar* 273; A dziś Miniłtrowie kácerłcy biorą łobie vrząd kazania y ízáfowania Sákrámenty *WujNT* 452, *przedm* 34 *marg*, 35, 40, s. 127 *marg*, *Mar* 6 *arg* (11); *SkarKaz* 455a *marg*, 514a, Ooood.

kazanie czego (21): *BartBydż* 102; kazánye wyáry w gołe imyę obroćimy. *KromRozm II* h4v; *SkarŻyw* 277; oświeće ferce każdego/ prawdy twey świętym kazaniem *ArtKanc* Cv. Cf *Wyrażenia*.

kazanie około czego (1): Trudnym íię Kazáním Chryłtułowym nie gorłzył około Sákrámentu ćiała Bożego. *SkarŻyw* 598 *marg*.

kazanie u kogo (1): Tu im dáie moc kazania v íámych Zydw *WujNT* 40 *marg*.

kazanie komu (1): Brátá iednego ná kazanie pánienkóm klałztornym połłá *SkarŻyw* 251.

kazanie miedzy kim (1): robił w kazaniu miedzy pogáńłtwem lat 40. *SkarŻyw* 520.

kazanie o kim, o czym (3): *SkarŻyw* A3; Ziednay nam [...] mądroć iákíey nam do wyznania y ławienia Syná twego y kazania o táiemnicách iego [...] potrzebá. *SkarKaz* 580a, 83a.

kazanie czyje [w tym: G sb i pron (40), pron poss (32), ai poss (21)] (93): ijż włlytek fwiat prołtáczkowie/ pod motz ij wiarę Iezuła milégo íwy^m kázanijm przywiedli. *OpecŻyw* 176, 50v; *TarDuch* C8v; *WróbŻołt* B6v, E6v, Q3, X3, aa5v [2 r.]; *KromRozm II* c3, d2, h, hv, t3 [2 r.]; *KromRozm III* C3v, F3, G5v; Ten píłze [...] o ćięłzkiey pomłćie nád miáłtem Niniwe: ktore ácz íie było ná kazanie Ionáłłá Proroká polepłłýł/ włłákoż potym w więłłłe grzechy wpáđłó. *Leop* QQqq5,

Is 66 arg, *2v, Rom 16/25, 1. Thess 1 arg; BibRadz *7, Ion 3 arg; BielKron 137v [2 r.], 139v, 140v, 144, 193, 199, 210; RejAp 92; RejPosWiecz² 92v; RejPosWiecz³ 97; KuczbKat 50, 140, 385; WujJud 28v, 105v, 242; RejPosWstaw [143³]; BialKaz F4v; każdy z nich [papieży] aż do iednego mieczem y krwią/ fwoie Kazanie zápieczętował SkarJedn 394, 1, 186, 365; ponieważż czyłtość iego żywotá/ zgadzála fię z iego kazania pilnością. SkarŻyw 212, 80, 202, 212, 235, 270 [3 r.] (28); ArtKanc I19v; LatHar 34, 79, 420, 432; y dowodził roznych czáfów/ y każdego roku kazania fwoiego/ że on był Chriřtufem onym zdawná obiecánym WujNT 299, Matth 4 arg, s. 16, Matth 12/41, s. 200, Luc 11/32 (12); SkarKaz 118a.

W połączeniach szeregowych (12): WróbŻółt B6v, Q3; Wzięli Apořtołowie moc od łamego Chryřtufa y Bogá náłzego/ ná łpráwowanie zbáwienia ludzkie⁶⁰/ ná kazanie ná czynienie łakrámentów/ na odpulfczenie grzechów SkarJedn 30, 31, 49; SkarŻyw 482; czynił dobrze niewdzięcznemu narodowi ludzkiemu cudy/ kazaniem/ y rozmáitą wyłługá. LatHar 679, 675; WujNT 248, 493; SkarKaz 118a, 279a.

W przeciwstawieniu: »kazanie ... pismo (a. pisanie)« (3): SkarŻyw 363 marg; Wiára z kazania/ á z piłmá iey potwierdzenie SkarKaz Oooo3a, Oooo3a.

W charakterystycznych połączeniach: kazanie apostołskie (apostołów) (9), częřte (2), głupie, gorące, kořcielne (4), luterskie (2), mądre, (Pana) Kryst (us)owe (4), pobożne, proste, łodkie; urzáf kazania (2); dar do kazania (2), powołanie; kazanie po (wszytkim) łwiecie (2); z kazanim chodzić (2); przez kazanie (na kazanie, kazanim, za kazanim) nawrocić (się) (nawracać, nawrocony) (5); pos (y)łáć (wys (y)łáć, posłany) na kazanie (ku kazaniu) (10).

Wyrażenie: »kazanie (-a) apostołskie« = księgi Nowego Testamentu jako opisujące działalność i naukę apostołów (4): Nad to przełz kazanye apořtołfkye wřzytkyemu łzwyatu obyauyona yeřt uyara o criřtufye PatKaz III 106; Tákowe mnogie piłmá náyduiá fię w kazaniach Apořtołfkich. GrzegRóżn M2v; WujNT 481 marg; SkarKaz 578b.

»kazanie ewanjelijej« [szyk 12:1] (13): TAKie ieřt Kroleřtwo niebiełkie/ o ktore w tey wtorey Prořbie żáfamy [...] y w nim się kończy wřzyłtko Ewángeliey łwiętey kazanie. KuczbKat 385; WujJud 88; SkarŻyw A4, 310 marg, 363 marg, [407], 435 (9); WujNT 642; SkarKazSej 687a.

»słowa (bożego) kazanie« [szyk 3:1] (4): bo i restauracyja kořciołów od nich była wyciągana i wolne słowa bożego kazanie zabroniono było Diar 53; KuczbKat 120; SkarŻyw 309; ArtKanc K10.

Szeregi: »mowa i (albo) kazanie« (4): dżyerzćye dánya/ ktorycheřcye fy e náuczylu bądź przez mowę náłłę álbo kazanye/ bądź też przez łiřt. KromRozm II g3; SkarŻyw 132, 201, 472.

»nauka (a. nauczanie), (i, a, a(1)bo) kazanie« [szyk 6:5] (11): KromRozm II c3; RejAp 92; ktorzy wwierzą w mię przez náukę á kazanie tych to Apořtołów moich. RejPosWiecz² 92v; KuczbKat 140; SkarŻyw 114 [2 r.], 244; ArtKanc M16v; LatHar 79; WujNT 313, 1.Cor 9 arg. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.].

»(tak) (jako) pisanie (a. pismo) i (jako, tak i, takieź) kazanie« [szyk 5:4] (9): wyznáwáią iż fię wiele náuczylu z Luterowego kazania/ tákieź spiłmá BielKron 199, 143v; RejAp 92; WujJud 28v, 242; trudnościami vrzędu łwego Papielkiego zátrudniony/ iednák piłanim fię y kazanim bawił. SkarŻyw 317, A5v, 71; LatHar 121. [Ponadto w przeciwstawieniu 3 r.].

»kazanie i przepowiedanie (a. przepowiadanie)« (2): *WujJud* 88; Duchowna moc Apostołów y Biłkupow/ nie zależy w łamym kazaniu y przepowiedaniu Ewangeliey *WujNT* 642.

»słowa i (a, albo) kazanie« [szyk 2:1] (3): dla kazania mego a łow twoich Cirpialem drogi a męki ciężkie. *WróbŻółt* E6v; *KromRozm II* hv; *SkarŻyw* 114.

»kazanie i słuchanie« [szyk 1:1] (2): Tę łalkę połyła więc P. Bog ábo przez kazanie y słuchanie łowá Bożego: ábo przez iákie náchnienia *SkarKaz* 347b, 83b.

»kazanie i upominanie« (1): ták iłz okołó łtá tyśięcy ludzi zápamiętáłych [...] kazánim y vpominánim łwym do pokuty przywiódł *SkarŻyw* 310. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

2. *Publiczne przemówienie na tematy religijne (w Kościele katolickim zwykle wchodzące w skład nabożeństwa)*; (h)omilia *Murm, Mymer*¹; *sermo Murm, Vulg (342)* : *OpecŻyw* 36, 42v, 47, 52v, 53, 84; *OpecŻywSandR nlb* 2v; *PatKaz I* 3, 12v [2 r.], 16 [2 r.]; *Murm* 189; *Mymer*¹ 10v; iako łą zgodliwe łpiewania/ przed kazanim/ y po kazaniw/ ktorym mamy chwalić zgodliwie pana boga *SeklWyzn* e3v; *SeklKat* A4, G2v [2 r.], Z2; *RejKup* 17, m2; *KromRozm I* Iv; *KromRozm II* d3v; *KromRozm III* K2v; *LibMal 1554/* 188v, 190; łzkoły y kolegia łą tákowe myełcá ná mądrość á łpráwyedliwość/ yáko kołcyoł ná kazanya y modlitwy. *GliczKsiąż* K8v; *SeklPieś* 6; *RejFig* Bb5v, Cc2v; *Goski* A9; *OrzRozm* G2v, I3v; *BielKron* 183; A iákóž vczyc máia/ nie vmieiac łami: Mufzą pewno nádłóżyć Kazánia básniámi. *KochZg* A3v; *OrzQuin* Kv [2 r.], Y2v [2 r.]; *Prot* B3; Ale y ono mieyłce Kościołem zowá/ ná ktore sie ludzie ábo dla Kazánia/ ábo dla łpráwy iákiey świętobliwey łchodzą. *KuczbKat* 75, 245; *RejZwierc* 16; *WujJud* 87v *marg [idem]* L14v; Skutecznie bowiem ci vczą lud/ á vcząc iednym kázánim kilká tyśięcy ludzi do Páná Kryłtułá przywodzą. *RejPosWstaw* [143²]; *ModrzBaz* 11v; Są káznodzieie/ co rzeczy trudne y łzkolne ná kazanie niołá *SkarŻyw* 312, 31, 114, 118, 202 [2 r.], 292 (27); *CzechEp* 19; PYtano Káznodzieie/ czemu to práłacie Nie ták łami żywiecie/ iáko náuczacie? [...] Kázaniu łię niedziwuymy/ bo mam pięć łet ná nie *KochFr* 51; *WerGośc* 230 [2 r.]; Ze VKrolewny Iey Mi Luterskie kazanie y Saskie Ceremonie bywaiá *ActReg* 169, 83; *LatHar* 91, 189, 635, 636, 745 [2 r.]; *WujNT* 211, 510, 830; żeś koniecznie W.X.M. kazanie to/ ktorem miał ná Pogrzebie tegož Książęciá Ie^{so} Mczi dobrodzieiá náłzego/ w druku mieć chciáłá. *WysKaz*)(3, 2; *PowodPr* 58; *SkarKaz*)(3, 82a, 155a; *SkarKazSej* 674a.

kazanie do kogo (8): *RejPos* 170v, 231v; dla tego kazánia do ludzi nie máia być nic infzego/ iedno wykład Młzey. *ReszPrz* 55; *WujNT* 482, 510, 512, 615; *SkarKaz* 608a.

kazanie przeciw czemu (1): a iuž przedty^m [*Magdalena*] słuchala kázaniá iego przeciw łweé rołpułnołci *OpecŻyw* 45v.

kazanie o kim, o czym (15): *LubPs* N5v; *BielKron* 425v; *OrzQuin* Aav; gdy słuchał kazánia Ianá łwiętego o przyłciu Mefyálzá *RejAp* 12v; *RejPos* 274v; *SkarJedn* A4; Raz w Rzymie o tym łłodkim przemožnym imieniu Iezus / gorące y bárzo vczone kazanie máiac: miał od niektórych przymowki kácerłtwá *SkarŻyw* 462, 57 *marg*, 408, 460, 511, 596; *ReszList* 162; *WujNT przedm* 35; *SkarKaz* 637a.

kazanie czyje [= *wygłoszone przez kogo*] [*tym:G sb i pron (52), pron poss (30), ai poss (7)*] (89): O pirwłłym kázaniu Iezułowym ná górze Tábor. *OpecŻyw* 41v, 45v, 60v, 95; *OpecŻywSandR nlb* 4; *WróbŻółtGlab* A4v [2 r.]; *SeklWyzn* g3; *RejKupSekl* a2v; *KromRozm II* d3v, g4v, t4v, v, v2v, x2v; *KromRozm III* P3v; *KrowObr* 144v, 145, 145v; Abowiem był ten zwyczaj miedzy Proroki (po

wyprawieniu ludowi woley Bożey) iż krociuchno zbieráli kazánia swoie *BibRadz* I 353v, I 353v; *BielKron* 133v, 137, 144v, 149, 160v, 194 (8); *OrzQuin* Aav, Aa4v [2 r.]; *RejAp* 12v; *RejPos* 277v, 322v; *RejPosWstaw* 42, [143³]v [4 r.]; Ná dzień tedy krzyżá S. gdy wżyltek lud ná kazánie fię S. Chryzostomá zřzedł/ przyidzie/ z wielką pompą Cefarzowa *SkarŻyw* 88, 57 marg, 86 [2 r.], 309 [2 r.], 310 [4 r.], 311 (29); *CzechEp* 11, 12, 93; *KochFr* 120; *ReszPrz* 63; *PudłFr* 53; *LatHar* 79 [2 r.], 428; *WujNT przedm* 40, s. 17 marg, 167, *Ioann* 7 arg, s. 403, 707; *WysKaz* 20; *SkarKaz* 455b, 517b, 608a.

W połączeniach szeregowych (9): *KromRozm II* i2v; Powiadaią iż tám teraz w Wárfzawie inákřza Wiárá/ inákřza řluzbá Boża/ inákřzé Kazánia v Fáry w Kořciele przed Królem bywáią *OrzQuin* K4v; *SkarŻyw* 317; Wřpomina Szpángenberg/ iż řacy Wittemberřcy [...] Lutrá Preceptorá řwego w piřmách/ kazániách/ y powieřciách swoich/ zowią *Philauticu*^m *ReszPrz* 63; *ReszHoz* 116; ktorzy iákořkolwiek řprzyiáią ábo przyřwaláią Haeretykom z řtrony religiey/ lub podpřiřwáním fię ná ich dekrety ábo confoederácy: lub chodzeniem ná ich kazánie/ krřciny/ řluby y pogrzeby *WujNT* 44; Bo rozmowy/ exhortácye ábo nápominánia/ iáko y kazánia/ máią być rozumnym ięzykiem czynione *WujNT* 615, 635, 738.

W charakterystycznych połączeniach: kazanie długie (4), *domowe* (2), *gorące, kořcielne, krotkie, luterskie* (2), *pospolite* (2), *potoczne, proste, rozkoszne* (4), *řlódkie (řlodziuchne)* (5), *řzyrokie, uczone* (2), *wdzięczne, wielkie, zbawicielne; na kazanie bieć, iřć* (4), *(po)řlać* (2), *(przy)chodźić (przyřć)* (3), *wodźić, wychodźić, zejřć się; na (w) kazaniu (w kazanie) gromić, mowić* (3), *(o)powiadać (powieřdzieć)* (9), *uczyc* (2), *upominać, wołać* (5); *na kazaniu (u)řłyszeć (řluchać)* (7).

Zwroty: »czynić (a. uczynić), (u)działać kazanie« [w tym: *komu* (10), *do kogo* (4), *k komu* (1), *przed kim* (1)] [řzyk zmienny] (35:3): Tamże w kořciele rořkóřné kázaniję vdziałál *OpecŻyw* 73v, 42, 74, 95; *TarDuch* B8v; *RejFig* Ee3v; *BibRadz Act* 20 arg; kazanie knim w kořciele vczynił/ iáko dobrze bráćiey w iednořci mieřzkáć *BielKron* 224v, 425v; *RejPos* 170v, 231v, 259, 274v, 349; *SkarJedn* A4; *SkarŻyw* 31 [2 r.], 305, 309, 310 [2 r.], 312 (15); *ReszList* 162; *LatHar* 123; Po zeřłánii Duchá S. w dzień řwiáteczny/ pierwřze kazánie czyni do ludu Żydowřkiego *WujNT* 510, *przedm* 35, s. 130 marg, 400 marg, 512; *SkarKaz* 577b. [Cf 3. *SkarŻyw* 118].

»na kazaniu kazać; kazanie ktore kazał« [řzyk zmienny] (3:1): Vřlyřzeli [...] kazánia ktore Ieremiařz kazał [sermones, quos ... loquebatur] do wřzyřłtkiego ludu *Leop Ier* 38/1.; *BielKron* 223v; *BiałKat* 341; A wřzak I.M.X.K. bęďac řám w Lublinie/ choćiař ná kářdym řwy^m kazánii o mnie kazał/ y záwřdy wyřywał/ gdym fię mu [...] ná rozmowę iáwną á nie pokátną ofiárował/ zemną mowić niechćiał. *CzechEp* 326.

»kazanie mie(wa)ć« [w tym: *do kogo* (2)] [řzyk zmienny](8): *SkarŻyw* 460, 462, 567; *ReszHoz* 116; Kazánie ma w Troádie w Niedzielę przy řamánii chlebá przez cáłá noc. *WujNT Act* 20 arg, s. 482, 615, 616.

»kazanie powiadać« (1): Ořtarze w młodořci řobie řtáwił/ y kazánie powiádał. *SkarŻyw* 459 marg.

»kazania (wy-, po)řluchać, (wy)řluchanie; (u)řłyszeć kazanie; kazanie bęďdzie řlychane« [řzyk zmienny] (27:5;4;1): *OpecŻyw* 45v, 60v; *WróbŻółtGlab* A4v; *SeklWyřzn* g3; *RejKupSekl* a2v; *MurzHist* B4; *KrowObr* 144v, 145v; *BielKron* 144v, 160v, 194, 229; *RejAp* 12v; w kořciele częłto bywam/ j kazánia rad řlucham *GórnDworz* Q3v; *KuczbKat* 300; *RejPosWstaw* [21²]v, [143³]v; *SkarJedn* A5;

Zdumienie wielkie pądło ná wšytkie słuchácze [...] y łami Dominikanowie rzekli: nigdyšmy kazánia takiego niešlyšzeli. *SkarŻyw* 543, 408, 411, 463, 545 [2 r.], 581; *ReszList* 163; *WerGošc* 229; *PudłFr* 53; A toć iešt iedno šwiąt šwięcenie: Ofiáry tey przenachwálebnieyšzey/ y iešlic co bárzo pilnego nieprzełzkadza/ kazánia nabożne y doškonále wyšluchánie *LatHar* 122, [249], 324; *WujNT* 103, 135, *Ioann* 7 arg, s. 787; *PowodPr* 51; *SkarKaz* 387a.

Szeregi: »kazanie i napominanie« (1): Kazánie y nápominánie ma bywác ieżykiem ktory wšyšcy rozumieją. *WujNT* 612 marg. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

»kazanie i nauka« [szyk 2:1] (3): *SkarŻyw* 384, 462; Prawdá iž náukę šwoię y kazánia Pan odpráwował w polách *SkarKaz* 455b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

»kazanie i rozmowy« [szyk 2:2] (4): *RejPos* 322v; Ikąd był tak oštry ná Heretyki/ tak šmiáły/ iž nie tylko wywody ich fałszywe w kazánium y rozmowie: ále y želázo ich ná šwym čiele štepił. *SkarŻyw* 372; *WujNT* 614 marg, Zzzzz2.

Wyrażenia przyimkowe: »w kazanie« = *wyğłaszając kazanie* (1): To mamy zá wšytko zdrowie Co on nam w kazánie powie. *RejRozpr* A2v.

»w kazanie« = *šluchając kazania* (1): Wiele ich w kazánie iego wielkie ná šię grzechy [...] iáwnie wywoływało *SkarŻyw* 310.

»w kazanie« = *podczas kazania* (3): *BielKron* 233v; W kazánie taki šię dešdz wielki z łyškánim y gromy pušcił: iž šię čcieli wšyšcy rozbieżec. *SkarŻyw* 545; *KlonWor* 48.

»pod kazaniem« = *podczas kazania* (1): gdzie gorzałkę šzynkowano/ práwie pod kazánim *WerGošc* 229.

»na kazaniu« = *wyğłaszając kazanie* (51): *OpecŻyw* 55v; *SeklKat* G2; *KromRozm I* Ev; Byłcy wy kfyęža tak częšto šnami rozmawyáli/ álbo ná kazánium nas vczyli/ mnyeyby šye błędow myedzy námi záwadżało. *KromRozm II* a3v, i2v; *LibMal* 1554/189v; gromił lud ná Kazánium prze šwowełštwo/ y prze zbytki *OrzRozm* G2v, G2v, H2v, M3, P; *BielKron* 160v, 193, 195v, 198, 202 [2 r.], 385; *OrzQuin* V4v, Y2, Y3, Y4, Y4v, Aa3v, Aa4v; *SarnUzn* D2; *WujJud* 84, 86v, 87v, 88v [2 r.]; *WujJudConf* 189v; *ModrzBaz* 129v; Nie przepušcił nikomu ná kázaniu šwym/ pánom/ krolom/ y przełožonym/ złošci ich y grzechy ná ocy im kładąc *SkarŻyw* 310, 88 [2 r.], 89, 462 [2 r.], 511 marg; *CzechEp* 12, 15, 93, 406; *WysKaz* 20; *PowodPr* 37; *SkarKaz* 3b, 608a. Cf »na kazaniu kazać«.

»na kazaniu« = *šluchając kazania* (12): *DiarDop* 100; *OrzRozm* G3; *BielKron* 131v; *OrzQuin* Y2; ieštechmy prošto iáko oni co ráno troché ná kazánium popłácza/ á k wieczoru šie špiją *RejZwierc* 44; iešliby thego škutkiem nie wypełnił czego šie ná onym kazánium náuczył. *RejPosWstaw* [21²]v; *SkarŻyw* 310, 460, 545 [2 r.]; *SkarKaz*)(4v; *SkarKazSej* 682b.

»w kazaniu« = *wyğłaszając kazanie* (14): *KromRozm II* t4v, v; *KromRozm III* M8v; *RejPosWstaw* 42; Wkazánium niedbał áby go zá včzonego miano *SkarŻyw* 292 marg, 310, 312 [3 r.], 372, 544; nie bez zápálczywey pewnie žádošci pomšty vštáwicznie ná pány y pošpolštwo w kázanium šwym wołał *CzechEp* 11; *SkarKaz* 311b, 517b.

W przen (1) : GOšciu tak iákoš poczał/ iuž do końcá czytay/ A iešli nie rozumiełš/ y mnie šię nie pytay. Onác to częšć kazánia/ częšć nie pošpolita/ Šlucháčom niepoięta/ káznodžiei škrita. *KochFr* 116.

Przen: Dłuższa wypowiedź na jakiś temat (5) : RejRozpr B2v; (nagł) Czart piłą każeli Pan Rayftr [!] ćżjfcz (—) A wlfytkos każefs cziłt Pauie [!] Aleć to dłuęe Kázanie RejKup aa3v; OrzRozm P; Potym o fprawách wálznych powiem fwoie zdánie/ Niech fię wam nie vprzykrzy to nowe kazánie. Prot A3.

kazanie czyje (1): Ale iż fię przedłuża to náłze Kazánie/ Niech fię tu końcy [!] fpraw mych prawdziwe wyznánie. Prot B2.

3. Utwór o tematyce dydaktyczno-religijnej (niekiedy później spisane kazanie ustnie wygłoszone); też rozdział w utworze pod tym tytułem [niekiedy sg w funkcji pl] (129) : PatKaz II 65v, 85v; KromRozm I Dv; KromRozm III O, O2v; I piłze iefztze w drugim kazánium tenże Bárálet/ fromocąc Ewánielifty y piłarze Boże/ iż niedbále Ewánielie Święte spiłáli. KrowObr 146, 146 marg, 146v, 147, Ss2; A ták ná żądánie I. M. fpyłalem tám ty kazánia/ ktore W.K.M. przetho przypifuię SarnUzn A2v, B7v; Acż kapłánłtwá [...] nigdy fprawowác niechćiał/ iedno kazánia zwielkim pożytkiem ludzkim/ czynił y piłał. SkarŻyw 118, 92; CzechEp 109, 134, 173; ktore nieporządne złączenie/ iáko fię Pánu Bogu podoba/ vlfyżymy w Trzeciey części tego Kazánia. WerKaz 281; WysKaz 3 [2 r.], 47 [2 r.]; SkarKaz 39b, 155a, 206b, 243b; SkarKazSej 675b, 686a, 689a.

kazanie do kogo (2): Ten punkt bárzo pilnie rozbierał S. Chryfołtom w fwoim do ludu Antiocheńłkiego Kazánium. KuczbKat 90; SkarŻyw 100.

kazanie na kogo, na co [= na temat miejsca w Piśmie św.] (4): GrzegŚm 14 marg; Tenże Augufin f. o tey rzeczy piłżąc w kazánium ná Ianá f. xxvj. mowi RejPosRozpr b4v, cv; SkarŻyw 202.

kazanie o kim, o czym (23): OpecŻyw 41; O flubyech duchownych y mniłłych/ piłffe w kazánium o trzech krolech/ iż wolnye [...] máyą być opułłczone KromRozm I I, H[3], I3v; SarnUzn kt, A2, B; BiałKat 288; SkarJedn 91, 281, 283; O czterdzieści Męcżennikách kazánie S. Bázylifuzá wielkiego/ ná niektorych mieyfcách fkrocone. SkarŻyw 206; Zliłtu y z kazánia S. Ambrożego o tych dwu świętych flowá wybráne SkarŻyw 567, 1, 79, 120, 129, 207 źp, 534; NiemObr 142; WerKaz 280 źp; WysKaz 14; SkarKaz 350b.

kazanie czyje [= napisane przez kogo] [w tym: G sb i pron (18), pron poss (11), ai poss (1)] (30): yvřz fzya dokonalo kařzanye doctora paterka PatKaz I 18v; Wlfytko fye to może z yego [Lutra] kfyąg okázác/ á zwálłfczáz z kazánia. KromRozm I Dv; GrzegŚm 16 marg; BiałKat 288; KuczbKat 90; WujJud 188v; SkarJedn 88, 91; SkarŻyw 67, 87, 100, 129, 202 (9); CzechEp 63, 64, 81; NiemObr 31, 92, 147; WerGość 211; LatHar 263; WysKaz 1; SkarKaz kt, 514b; Co y łam miłtrz narodu ich [...] / rad nie rad wyznác w iednym kazánium fwym piłánym mułłal. SkarKazSej 88a, 657.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym [kazanie + liczebnik (26), liczebnik + kazanie (7)] (33): PatKaz II 19; Trzecie kazánie/ gdzie fye toż pokazuie s piłm fwiętych y z hiłtoriy áże do náłżego wieku. SarnUzn D8, Bv źp, D7; GrzegŚm 14 marg; RejPosRozpr cv; Żywot Iágniefzki Świętey/ wypifany od Ambrożego S. Doktora kościelnego/ wkazaniu iego 90. SkarŻyw 67; CzechEp 104, 109 [2 r.], 110, 140, 152 (10); WysKaz 2 źp; Kazánie pierwřze Seymowe. SkarKazSej 658 źp, 664, 664 źp, 671, 671 źp, 677 (15).

W połączeniu z określeniem dnia kościelnego [w tym: na co (11), w co (1), G pl sb (1); kazanie + określenie (10), określenie + kazanie (3)] (13): Kazánie Papieskie w dzień Świętetzny KrowObr 146v, 146 marg, Ss2; WujJud 188v; Dziennik. To iefł Żywoty świętych y obroki znich duchowne

ná káždy dzień przez cały rok/ z kazánmi krotkimi ná świętá przednieyfe *SkarŻyw* 1; Ná dzień trzech Krolow kazanie krotkie. *SkarŻyw* 25, 3 *żp*, 27 *żp*, 111, 113 *żp*; WTORA CZEŚĆ KAZAŃ ROCZNYCH NIEDZIEL. *SkarKaz* 273, *kt*, 514b.

W połączeniu z określeniem obrzędu kościelnego [w tym: przy czym (3), na czym (2), na co (1); zawsze kazanie + określenie] (6): Kazanie ná pogrzebie Świętey pámieći Zacnego Sigmuntá Auguľtá *BialKaz kt*; KAZANIE PRZY PRZYIMOWANIV SWIATOSCI MALZENSTWA. Vczynione Przez Kłieǳá IOZEPHA WERESZCZYNSKIEGO *WerKaz kt*, 279; Kazanie ná Pogrzeb X. Słuckiego. *WysKaz* 2 *żp*, *kt*, 1.

Błędne tłumaczenie tytułu księgi biblijnej Ecclesiastes (1): Wtore kłieǳi Eklezyáftes/ to ieľt kazánia/ po Żydowľku Coeles/ w ktorých wypifuie marność próżnych á nieuľtáwicznych rzeczy *BielKron* 78v.

W charakterystycznych połączeniach: kazanie czytać, (na)pisać (spis(ow)ać) (6); w kazaniu czytać, mowić (4), (na)pisać (9), powiedzieć (powiedać) (3).

Szereg: »kazanie i napominanie« (1): O obrzezániu Pánfkim kazanie y nápominanie krotkie. *SkarŻyw* 1.

a. *Część, rozdział utworu o treści dydaktyczno-religijnej (5):* ták iákochmy w pirwłzey części kazánia tego łyľzeli. *RejPosWiecz*³ 97v.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym [kazanie + liczebnik (2), liczebnik + kazanie (2)] (4): A tu iuż o wyznániu á o pokucie kazanie ix. *RejAp* 19, 20; *RejPos* 88v; Ale o tym ná inźym mieyľcu w trzećim kazániu doľtátecznieyľza roľpráwá bęǳye. *RejPosWiecz*² 94v.

4. *Mówienie, mowa; przemówienie publiczne; colloquium, homilia, sermo BartBydg, Mącz; contio, oratio Mącz, Cn; sermo popularis BartBydg; contiuntula, dictio (oratoria) Cn (25):* Omelia, colloquium, sermo popularis, kazanye, ad populum, conversativus, sermocinativus, collocutivus *BartBydg* 102, 142; Contionalis senex, Stárzec którego záwždy ná kazániu nadzie. *Mącz* 53c; Funerea oratio, Kazanie ná pogrzebie. *Mącz* 140d; Homilia, Latine colloquium Rozmowá. Et sermo ad aliquem, Mowienie ku komu/ kazanie. *Mącz* 157c, 53c, 136c, 214d [2 r.], 228b, 260b (12); Contionatorius – Przináležáćj do kázania, do mowij. *Calep* 232b, 232b.

kazanie czyje [w tym: G pron (1), pron poss (1)] (2): Błogosławiony ktory dotknieniem panfkiem má ferce miękkie i młodociané. Toc iego pieľnka/ to kázanie *MurzHist* I, E4v.

Zwroty: »kazanie mieć« (1): Contionem habit, Vcziniľ rzecz/ álbo kazanie miał. *Mącz* 53c.

»uczynić kazanie [komu]; kazanie czyniący« = contionabundus Calep (1;1): Vczynniľ kazanie iáwne Rycyrltwu poľpolitemu/ opowiadáiąc poľelstwo od Lácedemonow *BielSpr* 40; *Calep* 232b.

a. *Mowa jako gatunek literacki (4): [Hezyjodus] Pifaľ kłieǳi y kazanie pogánfkim obyczáiem. BielKron* 98v; Dla czego ich [Platona, Cycerona] one wymowne kazánia/ vczone á rząd poľpolity z łobá nioľące mowy/ nie w co inźego vgadzáć fie zdádzá/ iedno áby w pokoiu zásiadwłzy w domu/ náieść fie chlebá y z łwemi hoynie mogli. *GostGospSieb* + 3.

kazanie czyje (2): BielKron 425; *Mącz* 53c cf *Szeregi*.

Szeregi: »deklamacja albo kazanie« (1): Legi contionem tuam, Czedłem twoyę declámáciá álbo kazanie. *Mącz* 53c.

»oracyja albo kazanie« (1): nád to ielzczę dofyć dobrze y fzeroce wypifáli ie [*obyczaje żywota króla Zygmunta*] vczeni ludzye/ w fwoich Oracyach álbo Kazaniu [...]/ zwłafzczá Stániław Orzechowfki *BielKron* 425.

5. Rozkaz, zalecenie (6) :

kazanie czego (1): Ano Sędzia ma fię oto pilnie ftárác/ iż by káżdą rzecz ofádził/ bez kazánia [!] przysięgi. *GórnRozm* F.

kazanie czyje (1): *ZapWar* 1537 nr 2494; *LibLeg* 11/157v cf *Wyrażenia przyimkowe*.

Wyrażenia przyimkowe: »z kazania« (1): Then Wipyfz dan fkyak zamkv Krzemyenyeczkyego fkazanya ye⁸⁰ mczi pana stharofthi Crzemyenyeczkyego *LibLeg* 11/157v.

»za kazaniem« (1): przisli domnye czterzey naprzoth dobrzi ktorzi naprzoth przysięgli prawdą visnacz za kazanyem moyem *ZapWar* 1537 nr 2494.

a. Przykazanie, nakaz religijny, pouczenie, przestroga (3) :

Zwrot: »kazanie [czyje] chować« (1): Kto kázanié moje będzie chowál [...] fmierci nieukufi nawieki. *OpecŻyw* 64v.

Wyrażenia: »kazanie boże« (1): ależ nas przez fyne fwego wybawi [...] z tey miferiej ktora na nas przyfzła z kazania Bożego dla grzechu Adamowego. *WróbŻółt* aa4.

»kazanie ewanjelijskie« (1): Pont/ Gálacyą/ Káppádocyą/ Azyą/ y Bithynią nápełnił był wftawami kazánia ewányeliyfykego *KromRozm III* N7v.

Wyrażenie przyimkowe: »z kazania« (1): *WróbŻółt* aa4 cf »kazanie boże«.

Synonimy: **1.** nauczanie, nauka, przepowiadanie; **4.** mowa, mowienie, rzecz; **5.** rozkaz, rozkazanie;

a. przykazanie.

Cf **KAZAĆ**